

Список літератури

1. Бланк И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк. – К. : Ника-центр, 1998. – 544 с.
2. Маркс К. Капитал : в 4 т. / К. Маркс, Ф. Енгельс. – М. : Политиздат, 1970.
3. Субботович Ю. Л. Прибуток у господарській діяльності підприємницьких структур / Ю. Л. Субботович // Фінанси України. – 1999. – № 12. – С. 39–46.
4. Фінансовий менеджмент : [підручник] / ред. А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2005. – 535 с.

Одержано 26.03.14

УДК 336.011

Н.А. Іщенко, канд. екон. наук, доц., М.О. Грешнікова, студ. гр. ФК-13м

Кіровоградський національний технічний університет

Теоретико-методичні засади оцінки фінансового стану підприємства

У статті розглянуто та узагальнено підходи до визначення поняття «фінансовий стан підприємства». Визначено сутнісні характеристики фінансового стану підприємства. Охарактеризовано методики оцінки фінансового стану підприємства.

фінансовий стан, оцінка фінансового стану, методика аналізу фінансового стану

Постановка проблеми. Стійкий фінансовий стан окремих підприємств є передумовою добробуту працівників підприємства, своєчасного і в повному обсязі виконання бюджету, стабілізації економіки країни загалом. Дослідження фінансового стану підприємства дозволяє визначити рівень його конкурентоспроможності і місце підприємства в економічному середовищі. При цьому роблять висновки щодо ефективності та безризиковості ділових відносин суб'єкта з комерційними банками, постачальниками, інвесторами, позичальниками тощо.

На сучасному етапі відсутній достатньо ефективний метод оцінки фінансового стану підприємства. В той же час результати розробок нових методик зарубіжними дослідниками не можуть бути використані вітчизняними підприємствами, що обумовлюється неспроможністю розроблених моделей дати адекватну оцінку стану тих підприємств, які функціонують в умовах, що відрізняються від умов, для яких були визначені параметри моделей. Тому цілком закономірною є спрямованість сучасних вітчизняних досліджень в області фінансового аналізу на пошук нових підходів щодо оцінки фінансового стану підприємства, які б враховували особливості функціонування підприємств України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та методичні засади оцінки фінансового стану підприємств розглядалися у працях таких вчених як: О. І. Барановський, М. І. Баканова, І. Т. Балабанова, О. Н. Волкова, А. І. Даниленко, І. В. Зятковський, А. В. Завгородній, В. М. Івахненко, В. В. Ковальова, Л. А. Лахтіонова, В. О. Мец, О. В. Павловська, А. М. Поддєрьогін, Р. С. Сайфуліна, Г. В. Савицька, О. О. Терещенко, Т. Є. Унковська, Е. А. Уткін, М. А. Федотова, М. Г. Чумаченко та інших. Проте, залишається до кінця невизначене питання, який метод оцінки фінансового

стану є більш прийнятним на практиці, що дозволить усебічно і комплексно дослідити фінансовий стан суб'єкта, обґрунтувати ефективні управлінські рішення щодо розробки та реалізації новітньої фінансової політики підприємства, яка буде спрямована на досягнення довгострокових цілей розвитку.

Метою статті є висвітлення методологічних та методичних підходів до оцінки фінансового стану підприємства.

Виклад основного матеріалу. У науці існує велика кількість трактувань поняття «фінансовий стан», але в більшості випадків вони є схожими. Так, на думку А.Г. Загороднього, Г.Л. Вознюка, Т.С. Смовженко, фінансовий стан – це стан економічного суб'єкта, що характеризується наявністю в нього фінансових ресурсів, забезпеченістю коштами, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та життя, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами [1]. Це визначення не повною мірою визначає сутність даного поняття. Дане трактування обмежується лише наявністю фінансових ресурсів, здійснення грошових розрахунків вказує тільки на рух грошових коштів у процесі нормальної господарської діяльності.

Дещо розширюючи сутність поняття фінансового стану підприємства, Н. А. Русак, В.А. Русак зазначають, що фінансовий стан підприємства характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, необхідними для нормальної виробничої, комерційної та інших видів діяльності підприємства, доцільністю і ефективністю їх розміщення та використання, фінансовими взаєминами з іншими суб'єктами господарювання, платоспроможністю та фінансовою стійкістю [8]. Автори наголошують не тільки на забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, а й на доцільності й ефективності їх розміщення та використання. Але фінансовий стан не може характеризуватися тільки такими елементами, як платоспроможність та фінансова стійкість.

На думку Е.А. Уткіна фінансовий стан є комплексним поняттям і характеризується системою показників, які відображають наявність і розміщення коштів, реальні та потенційні фінансові можливості [10]. Вважаємо, що показники не можуть відображати реальні та потенційні фінансові можливості підприємства, оскільки їх відображає фінансовий стан.

На динамічності фінансового стану наголошують В. В. Ковальов та О. М. Волкова, які вважають, що оцінка фінансового стану характеризує потенційну і фактичну можливість підприємства розраховуватися за поточними зобов'язаннями, а також його фінансову стійкість у довгостроковій перспективі [2].

М. Я. Коробов вважає, що фінансовий стан підприємства – це складна, інтегрована за багатьма показниками характеристика якості його діяльності. У найконцентрованішому вигляді фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями. Це характеристика діяльності підприємства, в якій, як у дзеркалі, у вартісній формі відображені загальні результати роботи підприємства, в тому числі й роботи з управління фінансовими ресурсами [4]. І це так, тому що фінансовий стан характеризується забезпеченістю підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступенем раціональності їх розміщення.

Отже, ми приєднуємось до наукової точки зору, що фінансовий стан – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і

характеризується системою моделей, методів і показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [11].

Дослідивши сутність поняття фінансовий стан підприємства визначимо його концептуальні основи:

а) фінансовий стан – це результат фінансово-господарської діяльності підприємства;

б) фінансовий стан – це поняття, сутність якого проявляється як у статичі, тобто на певний момент часу, так і в динаміці, тобто в характеристиці діяльності підприємства у визначеному періоді;

в) фінансовий стан – поняття, яке характеризується не тільки такими складовими елементами, як платоспроможність і фінансова стійкість;

г) фінансовий стан – це міра забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення.

Відповідно до вищезазначеного, необхідно виділити такі сутнісні характеристики фінансового стану підприємства (рис. 1).

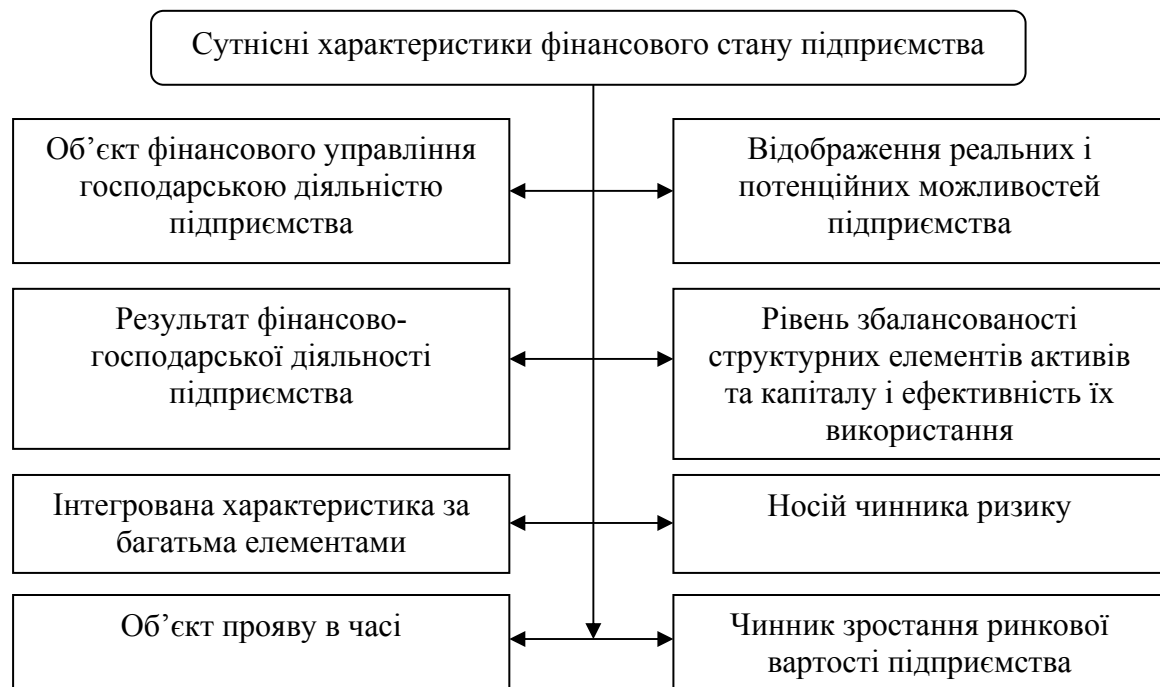

Рисунок 1 – Сутнісні характеристики фінансового стану підприємства [7]

Фінансовий стан підприємства треба систематично й усебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Існуючі методики фінансового аналізу поділяються на такі групи [5]:

а) трансформаційні, що спрямовані головним чином на перетворення звітності в більш зручний для сприйняття вид (агрегування статей, трансформація в форми звітності за міжнародними стандартами тощо). Вони не несуть аналітичної функції й не призводять прямо до яких-небудь висновків і рекомендацій. Прийоми трансформації звітності, що використовують офіційні індекси інфляції, іноземні валюти й оцінки експертів, покликані в першу чергу забезпечити порівнянність даних різних звітних періодів, однак адекватність подібних методів обмежує ряд факторів:

1) рух коштів, як інтервальний показник для оцінки діяльності підприємств, відбувається нерівномірно протягом періоду, а трансформаційні розрахунки здійснюються на окремі звітні дати;

2) реальні темпи інфляції, звичайно, істотно відрізняються для окремих категорій активів і навіть для різних їх видів у групі, у той час як трансформація здійснюється за єдиним середнім індексом;

3) облікові оцінки історичні за своєю природою, активи, використовувані протягом декількох періодів без переоцінки, виражені в одиницях купівельної спроможності, що відповідає раннім звітним періодам і, отже, трансформації будуть необґрунтовані;

4) трансформація не враховує аспекти зміни ринкової вартості активів під впливом мінливих оцінок ризиків, пов'язаних з ними;

б) якісні методики, які підрозділяються на методики вертикального аналізу, що дають можливість визначити структуру підсумкових показників з оцінкою впливу кожної позиції на результати в цілому; горизонтального аналізу, який здійснюється для оцінки розвитку явищ і процесів, що характеризують діяльність підприємств у часі; аналізу ліквідності балансу та формалізовані анкетні схеми;

в) коефіцієнтний аналіз, який базується на розрахунку відносних показників на основі даних статистичної фінансової звітності. Перевагами цієї методики є: простота обчислення величин; логіка відбору показників, правильність їх інтерпретації; використання коефіцієнтів у просторово-часовому аспекті, що дає можливість швидко у відносних величинах здійснювати як експрес, так і комплексну діагностику. Проте присутні і певні недоліки методики: трудомісткість; відсутність нормативних значень низки коефіцієнтів; ситуація, коли зміни величин коефіцієнтів у динаміці не можуть бути інтерпретовані належним чином, оскільки значення для розрахунку змінюються у часі; рекомендовані методики спрямовані на ретроспективний аналіз;

г) інтегральні методики оцінки фінансового стану підприємства передбачають синтезування фінансових індикаторів в комплексні конструкції.

Перші три групи методик можна віднести до традиційних, які широко розповсюджені в практиці фінансового аналізу на підприємствах. Основним недоліком традиційних методик фінансового аналізу є відсутність загальної оцінки фінансового стану підприємства. Ця проблема вирішується за допомогою застосування інтегрального показника оцінки фінансового стану підприємства.

Алгоритм визначення інтегрального показника оцінки фінансового стану підприємства передбачає наступні етапи [5]:

- формування вихідної системи показників за напрямками оцінки: платоспроможність підприємства, якість активів, фінансова стійкість майновий стан;
- визначення набору коефіцієнтів за кожним з обраних напрямків за допомогою кореляційного аналізу взаємозв'язків між окремими коефіцієнтами;
- визначення для кожного коефіцієнта критичного значення;
- визначення вагомості окремих коефіцієнтів методом експертних оцінок;
- формування узагальнюючих показників за кожним із напрямків з урахуванням відібраних на другому етапі окремих коефіцієнтів і їхньої вагомості;
- формування інтегрального показника фінансового стану підприємства з урахуванням всіх аналітичних напрямків, за якими на попередньому етапі були визначені узагальнюючі показники;
- розрахунок нормативного інтегрального показника;
- порівняння нормативного та фактичного інтегральних показників фінансового стану підприємства;

- формулювання висновків за результатами попереднього аналізу та розробка заходів щодо поліпшення фінансового стану підприємства.

Даний підхід дає можливість комплексно оцінювати фінансовий стан підприємства за допомогою одного інтегрального показника, а також прогнозувати фінансовий стан підприємства на попередні періоди.

Висновки. Отже, з метою подолання як проблем, пов'язаних із застосуванням методичних підходів, прийомів фінансового аналізу, так і покращення організації його здійснення суб'єктами господарювання необхідно: проводити декілька разів на рік оцінку найважливіших показників фінансового стану підприємства; розробляти нові методи оцінки фінансового стану; адаптувати закордонні методики аналізу фінансового стану, що на сьогоднішній день виступають основними у процесі його здійснення, до соціально-економічних умов та практики господарювання підприємств України.

Список літератури

1. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – К. : Знання, 2004. – 377 с.
2. Ковалев В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия : [учебник.] / В. В. Ковалев, О. М. Волкова. – М. : Проспект, 2000. – 529 с.
3. Ковалевська А. В. Критичний аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства / А. В. Ковалевська, С. І. Асєєв // Бізнес-інформ. – 2012. – №3. – С. 163-169.
4. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : [навч. посіб.] / М. Я. Коробов. – К. : Знання, КОО, 2006. – 378 с.
5. Маляр Ю. М. Удосконалення оцінки фінансового стану підприємства на основі використання інтегрального показника / Ю. М. Маляр, Т. Є. Рубан // Наукові праці ДонНТУ. – 2004. – Вип. 82. – С. 189-195.
6. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства : [навч. посіб.] / В. О. Мец. – К. : Вища школа, 2003. – 456 с.
7. Обущак Т. А. Сутність фінансового стану підприємства / Т. А. Обущак // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №9 (75). – С. 92-100.
8. Русак Н. А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования : [справочное пособие] / Н. А. Русак, В. А. Русак. – М. : Высшая школа, 1997. – 662 с.
9. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : [навч. посіб.] / Г. В. Савицька. – К. : Знання, 2007. – 668 с.
10. Уткин Г. А. Финансовый менеджмент : [учебник] / Г. А. Уткин. – М. : Зеркало, 2001. – 456 с.
11. Фінанси підприємств : [підручник] / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін. / кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – [7-ме вид., без змін]. – К. : КНЕУ, 2008. – 552 с.
12. Фінансовий аналіз : [навч. посіб.] / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – К. : КНЕУ, 2005. – 592 с.

Одержано 27.03.14